

Dones de Patum

Cèlia Bertran Rodríguez

TUTORA: MAGDA LAPUERTA REIG. CENTRE: Escola Xarxa Berga

Introducció

Sóc dona, sóc berguedana. Milers de vegades ens han preguntat què és allò que pot definir-nos com a poble, i la resposta sempre ha estat la mateixa: LA PATUM.

La Patum és el nostre signe d'identitat. Gràcies a la Patum, la gent ens situa en el mapa del món.

S'ha escrit molt sobre la nostra festa i per això tothom de ben segur pensa que ja està tot dit, tot estudiat però he detectat que hi ha un aspecte de la Patum que ha estat poc tractat: quin ha estat, és i serà el paper de la dona a la festa.

Un dia remenant blocs vaig descobrir un escrit que em va fer pensar: una dona, la Míriam, patumaire de cor, descrivia el moment del part, com si fos un salt de Patum. Em va semblar interessant la seva visió i vaig pensar, doncs, que hi ha sensacions de la Patum que només les podem explicar les dones.

Aquest treball m'ha permès investigar un lloc que conec, amb gent que he volgut conèixer i el que és més important, el vaig iniciar tenint una Patum per endavant. Això em va permetre viure-la amb uns altres ulls ja que volia, tal com una esponja, amarar-me de les sensacions que havien de formar part de les meves conclusions.

L'objectiu del meu treball, doncs, és ben senzill: conèixer i donar a conèixer dones de Patum, una petita part que sempre ha passat de puntetes.

Els mètodes han estat l'estudi d'allò que ja ha estat publicat, les entrevistes amb personatges rellevants i la recerca de material per veure l'evolució de la dona berguedana durant tot el segle XX a través de documentació privada i de l'Arxiu Comarcal.

Contingut

He projectat el meu estudi de l'evolució de la dona berguedana d'inicis del segle XX fins a l'actualitat a través de dos eixos: la vida quotidiana i la Patum. En una societat on abundaven les jerarquies i on curiosament la dona sempre estava per

Maria Perpinyà, fent un salt de plens el dijous de corpus de 1950, acompanyada del seu germà i un amic, podem veure que va vestida encara amb la jaqueta de cavallet, després d'haver-los saltat. Va ser de les primeres dones en tenir el títol de Patumaire.

sota de l'home i on la seva educació i el seu accés al món laboral era ple de condicions, que mai se'ls hagués exigit als homes, no és d'estranyar que en la nostra festa també fos molt difícil tenir-hi un accés. De fet, no consta el nom de cap dona en cap document oficial.

Durant la República i malgrat els avenços de la dona en el món de l'educació i del treball, que marquen aquesta nova etapa on es comença a projectar fora de l'àmbit de la llar, dins la festa berguedana no es veu reflectit aquest nou progrés. No tinc constància de cap dona fent Patum durant aquesta etapa. L'únic càrrec que podien continuar assolint era el d'Administradora de la Festa, i això sí, sense que el seu nom constés enlloc. Elles formaven part de les figures deco-

ratives de la festa i no podien assolir cap altre càrrec.

Serà curiosament durant **l'etapa fosca del franquisme**, quan el paper de la dona pateix els retrocessos més importants. Dins una societat empobrida per la guerra, els seus objectius eren ser bona esposa i mare, discreta i submissa però, en canvi, les dones berguedanes troben la forma i el moment de realitzar les seves il·lusions, encara que fos de forma clandestina amb la complicitat d'alguns homes patumaires. Si des del punt de vista actual, aquestes dones van fer història, pel fet de ser les primeres a fer Patum; per a elles només significava fer realitat una il·lusió.

És al 1947 quan una dona, la **Ramona Bruch**, fa el primer salt de plens. Dona revolucionària per la seva època en molts aspectes però encara avui en dia té pudor a recordar com va haver de passar més de sis hores vestida de ple amagada als baixos de l'Ajuntament. La Ramona diu que: "Ara les dones tenen llibertat per fer el que volen fer, però pel que fa a la Patum, crec que encara tenen la remola de pensar que és cosa d'homes".

Isabel Cardona, una de les dones participants al 1960 en el primer salt de maces de dones, afirma: "Jo no penso que hagi fet història... personalment no sóc una dona que m'agradi trencar estructures. Quan vaig acceptar fer el primer salt de maces només de dones, no pensava en el que allò comportaria. Tan sols ho vam fer per il·lusió".

La **Maria Perpinyà**, una de les primeres dones a fer de ple, tocar el tabal i fer un salt de turcs i cavallets al 1950, i que va rebre un dels primers títols de patumaire femenins, m'explicava que: "Ha costat molt que es parlés de les poques dones que havíem fet Patum abans de l'any 60, perquè érem casos individuals i perquè tot el que una dona podia fer sortint de la rutina per la qual estava destinada, era pecat. Per tant, tot havia de fer-se d'amagat. Però tots aquests obstacles eren superats per la il·lusió d'aconseguir fer realitat allò que senties i que t'agrada".

Durant la Transició. La dona es comença a introduir, encara que no de forma massiva dins la festa, i el fet de vestir pantalons en comptes de faldilles, ho va permetre. Es protagonitzà el primer salt de guites femení. Una de les seves protagonistes, **l'Agnès López**, recorda que "malgrat que només podíem portar la Guita Xica durant el passacarrers, des de la Plaça St. Joan a la Plaça Sant Pere, allò era fantàstic, això sí, comptàvem amb l'emprenyament d'alguns homes patumaires".

Amb el restabliment de la democràcia als Ajuntaments, la primera dona regidora al govern municipal, la **M. Dolors Santandreu**, és qui es fa càrrec de l'organització de la festa, però només de la part cultural, la resta de la responsabilitat, la compartia amb un altre regidor, en aquest cas, home. Des d'aleshores cap altra dona ha estat davant la regidoria de Patum.

També dones com la **Fina Canal**, al capdavant de la Patum de La Llar Sta. Maria de Queralt, van fer molta feina tant per la festa com per la societat d'aquell moment.

I així arribem a l'actualitat, on de mica en mica, la dona entra silenciosament dins la festa. Podem trobar dones que han fet de tabaler, la **Miriam Prat**, d'Àliga, la Susagna Barniol, la primera dona que va formar part de la plantilla de la guita xica, la **Laia Mas**, dones que salten guites, nans i plens, com la **Cristina Urrea**, l'**Anna Emilia Puig** o la **Sara Farràs** i la **Claudia Sabata**, per anomenar-ne unes quantes, o la **Queralt Cortina**, que ha estat la primera dona a formar part

L'Isabel Cardona i set dones més després del primer salt de maces completament femení el Corpus de 1960

del Patronat de la Patum en representació dels patumaires. També hem de pensar en la responsabilitat de la seguretat patumaire i berguedana que recau en una dona, la **Fina Vizuete** i la **Queralt Gonfaus** que no creu que el seu paper de dona de l'Alcalde sigui el "d'alcaldessa" i on dones com la **Miriam Tirado**, periodista i inspiradora del meu treball, donen a Berga i a la seva festa la dimensió que es mereix.

Conclusions

Amb aquest treball no he pretès mai crear cap tipus de polèmica sobre la cabuda

de les dones dins la festa. La meua recerca s'ha basat a informar-me i donar a conèixer com interaccionava abans i actualment la dona berguedana dins el seu poble i dins la seva festa.

Fent un repàs de tot el que he après durant aquesta recerca m'he adonat que el que mou muntanyes és la fe lligada amb la il·lusió. Les primeres que van saltar d'amagat, per a mi, són les més patumaires. No temien res ni a ningú. Les ganes de poder fer un salt a la plaça o simplement poder carregar alguna comparsa durant el passacarrers podia amb totes les represàlies de caire social, que hi poguessin haver posteriorment. Salta-ven amagades de la gent, soles...

Ara bé, les dones actuals ho han tingut més fàcil en alguns aspectes. La festa ha evolucionat i ara pràcticament totes les dones poden entrar dins la Patum. En moltes comparses, no formen part de la plantilla però a totes hi tenen cabuda. Però elles també parlen d'il·lusió, no de protagonisme.

En el transcurs d'aquest treball m'he trobat anècdotes, informacions i històries degradants per a la dona que no les he volgut treure a la llum perquè crec que entrar en una lluita no serviria de res. El que vull donar a conèixer és el que realment crec que serà beneficiós per a la dona i per a la Patum. Beneficiós serà que es conegui i es reconegui el treball constant de la dona dins de Berga i dins la Patum per tal d'aconseguir la paritat.

Cèlia Bertran Rodríguez
TUTORA: MAGDA LAPUERTA REIG.
CENTRE: Escola Xarxa Berga

Susagna Barniol al sortir de fer el ball de l'aliga el dijous de Corpus de 2012. Primera dona que ha ballat l'aliga.